

282 Ongerechtvaardigd voordeel, ongerechtvaardigd nadeel

Weet jij wat armoede is? Weet jij hoe armoede voelt?

DRIEËNVIJFTIG JAAR GELEDEN. Ik tref hem op zijn werkkamer in de Radboud Universiteit Nijmegen, de 42-jarige prof. dr. Andries Hoogewerf, op dat moment waarschijnlijk de invloedrijkste Nederlandse politicoloog. In artikelen van en over hem had ik gelezen dat hij zich steeds meer richtte op bestuurskunde: het besturen en functioneren van publieke organisaties en overheidsinstellingen. Ook las ik over zijn liefde voor de ethiek van Aristoteles, die ik op de Sociale Academie ook had bestudeerd.

Ik besloot hem een brief te schrijven over mijn droom om bestuurder/directeur te worden. Hoe moest dat echter na mijn al wonderlijke loopbaan: van 16-jarige assistent op een chemisch laboratorium met een mulodiploma tot 29-jarige consulent in het onderwijs/vormingswerk met het diploma urgentieopleiding sociale academie? Die bestuurskunde was dan wel heel belangrijk, dacht ik. Maar ja, een gezin met twee zonen, een drukke baan...

Wat een verrassing, hij nodigde me uit voor een gesprek. Na ruim een half uur deed hij mij een voorstel [nu in mijn eigen woorden]: "Ik stel je voor dat we samen aan de slag gaan. Ik geef je literatuur, die jij bestudeert; daarna hebben we een afsluitend gesprek. Dat doen we tien keer. Je schrijft tot slot een wetenschappelijke verhandeling over wat de primaire functie van het politieke bestuur is. Slaag je hiervoor dan krijg je van mij een 'getuigenschrift'. Ik was verbijsterd.

En zo geschiedde. Ik bestudeerde literatuur van en over grote politieke/bestuurlijke denkers, als eerste Aristoteles. Tien keer 'zat ik aan zijn voeten', minstens drie kwartier. Tien keer een 'privédialoog' over politiek, ethiek, bestuur. Wat een geschenk!

* * *

DRIEËNTWINTIG EEUWEN GELEDEN. Griekenland is al zo'n acht eeuwen de bakermat van de Europese beschaving. Plato, Socrates en Aristoteles ontwikkelen zich tot de invloedrijkste klassieke filosofen in de westerse geschiedenis. Aristoteles [384-322 v.Chr.] heeft de grootste invloed gehad op de ontwikkeling van de wetenschapsfilosofie, natuurfilosofie, logica, biologie, geneeskunde, natuurkunde en poëzietheorie. Zijn grote filosofische werken *Ethica en Politika* hebben in 2026 nog volop betekenis.

We gaan terug in de tijd en treffen hem aan, lopend door de gangen van het door hem opgerichte *Lykeios* [lyceum]. Zijn leerlingen ['peripatetici, de wandelenden'] volgen hem en wij sluiten ons aan. Luister mee: "Wij kunnen door het ontwikkelen van kennis weten wat goed is en deugt." Stap voor stap volgen we hem in zijn denken. "Die kennis kunnen wij ons eigen maken door te kijken naar de waarneembare werkelijkheid en de feiten van en aannames over het gedrag van mensen. Zo komen we er achter wat het effect is van het menselijk gedrag, en komen we tot het inzicht welk gedrag tot iets goeds of iets verkeers leidt. Wij kunnen daarmee een algemeen geldende waarheid over goedheid en deugd ontwikkelen." **"Jij weet, mens, wat goed is en deugt."**

Tekst van Aristoteles, 23 eeuwen oud

Politiek bestuur, zegt Aristoteles, heeft een *doel*: het op een *rechtvaardige wijze bevorderen van geluk* voor iedere burger. Daarover valt echter alleen te praten als je het ook over *[on]gelijkheid* en over het *verdelingsvraagstuk* hebt. Aristoteles stelt het *doel* van de verdeling centraal. Hij gebruikt een voorbeeld: Je moet de mooiste fluit aan de beste fluitspeler geven, omdat je zo tot het beste fluitspel komt. Het doel bepaalt het benodigde verdelingscriterium.

Politieke/maatschappelijke rechtvaardigheid is voor Aristoteles een deugd die het *midden* zoekt tussen twee uitersten. Want er zijn mensen die *teveel* krijgen [*ongerechtvaardigd voordeel*] en er zijn mensen die *te weinig* krijgen [*ongerechtvaardigd nadeel*]. Een rechtvaardige overheid kijkt *op gelijke wijze* naar de burgers en ziet hoe middelen [geld en goederen, maar ook status en eer] verdeeld zijn en maakt beleid om dat rechtvaardige "midden" te realiseren. Het kan niet anders, zegt Aristoteles, dat sturende beleid van de overheid heeft een corrigerende werking: Minder ongerechtvaardigd nadeel en minder ongerechtvaardigd voordeel!

EENENVIJFTIG JAAR GELEDEN concludeerde ik - in het voetspoor van Aristoteles en na bestudering van negen andere politieke denkers - na tien sessies:

Het **DOEL** van de politiek wordt bepaald door het moreel kompas van de politieke bestuurders. De **INHOUD** van hun beslissingen wordt gevoed door hun **WILS**beslissingen: wat wil ik, wat is mijn doel? Politieke bestuurders moeten antwoord geven op de vraag wat gedaan moet worden om een rechtvaardige[r] verdeling tussen burgers te realiseren. **Dát is de verantwoordelijkheid van politici.**

VIJFENTWINTIG JAAR GELEDEN verscheen van Andries Hoogewerf het boek *"De Onweerstaanbare Gelijkheid"*, waarin hij meer dan vijftig denkers over gelijkheid sinds Aristoteles op een rij zet.. Daarover zegt hij in 2015²: "Mijn meest geliefde werk voor mijzelf. [...] Uit mijn boek blijkt dat Aristoteles het eigenlijk het beste heeft gezien. Zijn ideeën zijn nog goed toepasbaar. Ik zie 'De Onweerstaanbare Gelijkheid' echt als een aanvulling op de bestaande politicologische literatuur, waarin verdelingsvraagstukken veel te weinig aandacht krijgen". "Een essentiële taak van de overheid is het beschermen van de zwakken en dat gebeurt te weinig onder het neoliberalisme." Als ik dat lees is voor mij de cirkel rond. Andries Hoogewerf verruimde mijn horizon, hielp mij mijn moreel kompas te richten; zo kon ik mijn loopbaan richting geven.

DE HUIDIGE PRAKTIJK VAN ONGERECHTVAARDIGD NADEEL EN VOORDEEL

1.650.000 BURGERS LEVEN ONDER OF ROND DE ARMOEDEGRENS ⁴	DE 500 RIJKSTE BURGERS [UIT DE QUOTE 500]
ONGERECHTVAARDIGD NADEEL	ONGERECHTVAARDIGD VOORDEEL
• Het inkomen op de armoedegrens bedroeg in 2024:	• De 500 rijkste Nederlanders (editie 2025) bezitten samen een vermogen van bijna € 273 miljard.

- Alleenstaande: ca. €1.510 netto per maand. - Eenoudergezin met een kind: ca. €2.068 per maand. - Paar met twee kinderen: ca. €2.535 per maand. • Circa 550.000 Nederlanders leven onder de armoedegrens • Circa 1.100.000 Nederlanders leven net boven de armoedegrens, ze hebben [vrijwel] geen enkele financiële reserve. • Circa 750.000 huishoudens kampen met problematische schulden. • Het ergste: ongeveer 338.000 kinderen groeien onder of net boven de armoedegrens op.	• De leden van de Quote 500 bezitten elk gemiddeld € 546 miljoen. • Als deze 500 Nederlanders 2% meer belasting over hun vermogen zouden betalen, dan levert dat de staat jaarlijks minimaal € 5,46 miljard op. Daardoor zou de onrechtvaardigde armoede jaarlijks met circa 25% kunnen dalen. • Maar ja, zouden de rijksten die 2% wel kunnen missen? Ach, €20 miljoen voor een Bugatti auto, kan blijkbaar; Max Verstappen betaalt €50 miljoen voor een privévliegtuigje, kan ook. Die 2% moet ook kunnen, toch?!
• Voor de armen blijven talloze deuren gesloten	• Voor de rijk[st]en gaan talloze deuren open

2025. Het kabinet Jetten roept luidkeels "**JA HET KAN**". Maar zoveel eeuwen na de morele les van Aristoteles is de werkelijkheid: **JA, WE MAKEN ER EEN ROTZOOI VAN**. CDA en D66 zwichtten voor de VVD: de onrechtvaardigheid neemt toe. De armen worden armer [onrechtvaardigd nadeel], de rijken rijker [ongerechtvaardigd voordeel]. Zo bepaalde dit kabinet. Wat een moraal!

“De rijke man en arme Lazarus”, het bijbelverhaal geschilderd door Barent Fabritius [1624–1673] [deel van het doek]

De ethiek van Aristoteles is helder: “Jij weet, mens, wat goed is en deugt.”
Maar weet jij ook wat armoede is? Weet jij hoe armoede voelt?

VIJFENZEVENTIG JAAR GELEDEN. Ja, we kregen nog wat zakgeld ook. Hoe kon dat, denk ik nu. Op zekere dag kon ik de verleiding niet weerstaan, ik kocht van mijn zakgeld twee zoute haringen met uitjes. Bij visboer Ras, die elke week door de Warmoesstraat kwam. Ik gaf ze aan mijn moeder. Zij begon te huilen. Wat was ik gelukkig. Zij ook. Denk ik.

NOTEN

1. [Politicologie als verruimer van de horizon](#). In 2015 sprak Barbara Vis met Andries Hoogerwerf
2. Zie ook het [In Memoriam Andries Hoogerwerf](#)
3. Volgens de gezamenlijke bron van CBS, Nibud en SCP december 2025.

MUZIEK

1. Schafe können sicher weiden – aria uit Cantate BWV 20 van J.S. Bach
 - a. Emma Kirkby, sopraan, [zingt de originele aria](#)
 - b. [De pianobewerking](#). Beleef het mee als Arthur en Lucas Jussen dit spelen in het Concertgebouw. Balsem voor de ziel.
 - c. Zie tekst en mijn vertaling en toelichting [hier](#)
2. [Liedje over armoede, Klokhuys](#)

21 maart 2026